JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CARL OTTO LENZ
6 päivänä helmikuuta 1997 *

A Tosiseikat

1. Käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys ennen 13.3.1962 — 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) [1] voimaantulopäivää — tehtyjen kilpailua rajoittavien sopimusten pätevyydestä (jäljempänä vanhat sopimukset).

2. Asetuksen [2] 5 artiklan 1 kohdan mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut sopimukset, päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat olemassa tämän asetuksen tullessa voimaan ja joiden osalta osapuolet hakevat 85 artiklan 3 kohdan soveltamista, on ilmoitettava komissiolle 1 päivään marraskuuta 1962 mennessä.

3. Pääasian kantaja Koninklijke Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels (jäljempänä KVB) on nimensä mukaisesti kirjakauppiaiden alankomaalainen edunvalvontayhdistys. Yhdistykseen kuuluu kustantajia, kirjakauppiaita ja Alankomaihin sijoittautuneita kirja-alan maahantuojia [3]. Yhdistys hyväksyi vuonna 1961 — jolloin se oli nimeltään Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels — säännöt kirjojen myynnistä Alankomaissa, Reglement voor het Handelsverkeer van Boeken in Nederland (jäljempänä säännöt). [4] Näillä säännöillä KVB:n jäsenet velvoitetaan noudattamaan vertikaalista myyntihintajärjestelmää, joka koskee myös yhdistykseen kuulumattomia alalla toimivia yrittäjiä.

4. Säännöt ilmoitettiin komissiolle 30.10.1962.

5. Sääntöihin on sen jälkeen tehty useita muutoksia. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen toimittamien tietojen

* Alkuperäinen kieli: saksa.

1 — EYVL 1962, 13, s. 204.

2 — Sellaisena kuin se on muutettuna 3 päivänä heinäkuuta 1962 annetulla neuvoston asetuksella N:o 59 (EYVL 1962, 58, s. 1655).

3 — Ks. tältä osin yhdistetyissä asioissa 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB, 17.1.1984 annetun tuomion tosiseikat (Kok. 1984, s. 19, 24 kohta).

4 — Kyse on ilmeisesti vuonna 1923 annettujen sääntöjen muutetusta versiosta. Näin voidaan olettaa asiassa Alankomaiden Hoge Raad 22.12.1995 annetun tuomion perusteella, jossa kantajana olivat Vierkant Beheer ja Reiber ja vastaajana KVB. KVB jätti kopion tästä tuomiosta yhteisöjen tuomioistuimeen sen liittämiseksi nyt vireillä olevassa asiassa esittämiinsä huomautuksiin.

mukaan vuonna 1978 sääntöihin tehtiin huomattavia muutoksia. Mainittujen tietojen mukaan nyt käsiteltävänä olevassa asiassa kyse on 1.1.1993 alkaen voimassa olleista säännöistä.

6. Pääasian vastaajat Free Record Shop BV ja Free Record Shop Holding NV (jäljempänä lyhyesti Free Record Shop) muodostavat ilmoituksensa mukaan vähittäiskauppaketjun, jolla on tytäryhtiöitä Alankomaissa, Belgiassa ja Norjassa.

7. Free Record Shop ilmoitti 14.12.1995 useissa hollantilaisissa päivälehdissä myyvänsä rajoitetun määrän kirjoja 25 prosenttia säännöillä vahvistettuja myyntihintoja halvemmalla.

8. KVB pyysi tämän johdosta määräystä Arrondissementsrechtbank te Amsterdamilta välitoimista, joilla Free Record Shop määrättäisiin noudattamaan säännöissä vahvistettujen hintojen määräytymissääntöjä. Free Record Shop väitti välitoimia koskevassa oikeudenkäynnissä, että säännöt olivat EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan vastaiset.

9. Kansallinen tuomioistuin toteaa lisäksi, että kysymys siitä, noudatetaanko säännöissä perustamissopimuksen 85 artiklaa, on esitetty eräässä toisessa alankomaisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa oikeudenkäynnissä asiassa Reiber. Tässä asiassa kysymys siirrettiin 22.12.1995 Hoge Raadin [5] päätöksellä Gerechtshof 's-Gravenhagen ratkaistavaksi. Kun asiaa käsiteltiin Hoge Raadissa, julkisasiamies Koopmans ehdotti tiettyjen kysymysten osalta ennakkoratkaisupyynnön esittämistä yhteisöjen tuomioistuimelle. Hoge Raad ei kuitenkaan siirtänyt asiaa yhteisöjen tuomioistuimelle syistä, joita ei ole tarpeen tarkemmin käsitellä tässä yhteydessä.

10. Arrondissementsrechtbank te Amsterdam hyväksyi 19.12.1995 KVB:n välitoimihakemuksen. Tämän jälkeen kansallinen tuomioistuin katsoi tarvitsevansa vireillä olevan asian ratkaisemiseksi vastauksen muutamiin yhteisön oikeutta koskeviin kysymyksiin, joihin vastaaminen ei voinut jäädä odottamaan asiassa Reiber annettavaa tuomiota. Näin ollen kansallinen tuomioistuin esitti 1.2.1996 tekemällään päätöksellä yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset: [6]

"1) Onko yritysten välinen sopimus tai sellainen yritysten muodostaman yhdistyksen päätös kilpailun sääntelemisestä, joka on tehty ennen asetuksen N:o 17/62 voimaantuloa ja joka on asetuksessa edellytetyllä tavalla ajoissa ilmoitettu komissiolle, edelleen väliaikaisesti pätevä ilmoitettuja yritysten välisiä yhteisjärjestelyjä koskevan

5 — Ks. edellä alaviite 4.

6 — Kansallinen tuomioistuin korostaa, että ennakkoratkaisukysymykset on muotoiltu julkisasiamies Koopmansin Hoge Raadissa esittämien kysymysten mukaisesti.

yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, jos komissio ei ole millään tavoin reagoinut ilmoitukseen?

komission ehdotuksen mukaisesti käsitellä yhdessä.

2) Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, jatkuuko väliaikainen pätevyys toistaiseksi? Jos vastaus on kieltävä, mihin perustuu väliaikaisen pätevyyden päättyminen?

12. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan komissiolle ennen 1.11.1962 ilmoitetut vanhat yhteisjärjestelyt katsotaan väliaikaisesti päteviksi. Oikeuskäytännön sisältöön tältä osin saadaan tiivis katsaus asiassa Delimitis vuonna 1991 annetusta tuomiosta:

3) Koskeeko tämä väliaikainen pätevyys vain ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettua sopimusta tai päätöstä sellaisena kuin se on ilmoitettu vai koskeeko se myös myöhemmin tehtyjä sopimuksia ja päätöksiä, joilla yritysten välistä yhteisjärjestelyä jatketaan muutetussa muodossa, jos muutokset eivät yhteismarkkinoiden toiminnan ja toteutumisen kannalta vahvista tai laajenna yhteisjärjestelyn vaikutuksia?"

"Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansalliset tuomioistuimet eivät voi julistaa perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdan perusteella mitättömiksi ennen asetuksen voimaantulopäivää 13.3.1962 tehtyjä, asianmukaisesti komissiolle ilmoitettuja sopimuksia, ellei komissio ole tehnyt niistä asetuksen N:o 17 mukaista päätöstä (asia 48/72, Brasserie de Haecht, tuomio 6.2.1973, Kok. 1973, s. 77; asia 59/77, De Bloos, tuomio 14.12.1977, Kok. 1977, s. 2359). Tällaiset sopimukset ovat väliaikaisesti päteviä siihen asti kunnes komissio tekee niistä päätöksen (asia 99/79, Lancôme, tuomio 10.7.1980, Kok. 1980, s. 2511)." [7]

B Asian arviointi

Kaksi ensimmäistä kysymystä

13. Asetuksen N:o 17 9 artiklan 1 kohdassa komissiolle annetaan yksinomainen toimivalta myöntää perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan perusteella poikkeuksia

11. Kaksi ensimmäistä kysymystä liittyvät läheisesti toisiinsa. Sen vuoksi ne voidaan

7 — Asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok. 1991, s. I-935, 48 kohta).

kielloista asetuksen soveltamisalalla. Yhteisöjen tuomioistuin on perustellusti korostanut sitä, "ettei asianosaisilla ole tehokkaita juridisia keinoja 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun komission päätöksen tekemisen nopeuttamiseksi". [8] Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin pyysi kiinnittämään huomiota asetuksen N:o 17 6 artiklan 2 kohdassa ja 7 artiklassa vahvistettuun sääntöön. Ensin mainitun säännöksen mukaan ennen 1.11.1962 ilmoitetut vanhat sopimukset voitiin vapauttaa kiellosta taannehtivasti — toisin kuin muut sopimukset — niiden ilmoittamista edeltävältä ajalta. [9] Näiden säännösten perusteella yhteisöjen tuomioistuin tuli siihen tulokseen, että "sopimusoikeudellinen oikeusvarmuuden periaate" edellyttää, että nämä vanhat sopimukset katsotaan väliaikaisesti päteviksi. [10]

14. Tämän oikeuskäytännön mukaan väliaikainen pätevyys päättyy, kun komissio on "tehnyt asiasta päätöksen" [11]. On selvää, että komission päätös, jolla vanhaa sopimusta koskeva poikkeuslupa hylätään, johtaa väliaikaisen pätevyyden päättymiseen. Asiassa Lancôme antamassaan tuomiossa vuonna 1980 yhteisöjen tuomioistuin totesi, että väliaikainen pätevyys päättyy myös silloin kun komissio ilmoittaa hallinnollisella kirjeellä asian osapuolille aikomuksestaan jättää ilmoitettua yhteisjärjestelyä koskeva päätös (hyväksyvä tai hylkäävä) tekemättä. [12] Kyseisessä asiassa komissio oli kirjeessään esittänyt katsovansa, että sillä ei ollut 85 artiklan 1 kohdan nojalla enää syytä puuttua asiaan ilmoitetun vanhan yhteisjärjestelyn osalta. Vanhan sopimuksen väliaikainen pätevyys päättyi yhteisöjen tuomioistuimen mukaan tähän.

15. Käsiteltävänä olevassa asiassa komissio ei ole tähän mennessä tehnyt päätöstä edellä kuvatulla tavalla ilmoitetun vanhan yhteisjärjestelyn vapauttamisesta. Se katsookin, että kyseisen vanhan yhteisjärjestelyn tutkinta ei ole vielä päättynyt.

16. Koska vanhan yhteisjärjestelyn ilmoittamisesta on kuitenkin kulunut jo 34 vuotta, Free Record Shopin väite, jonka mukaan näin pitkän ajan kuluttua ei enää voi olla kyse väliaikaisesta pätevyydestä, vaikuttaa ensi näkemältä hyvinkin perustellulta. On kuitenkin muistettava, että väliaikaista pätevyyttä koskevan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön tarkoituksena on sopimusoikeudellisen oikeusvarmuuden turvaaminen ja näin vanhan yhteisjärjestelyn osapuolten intressien suojaaminen. KVB onkin perustellusti todennut, että oikeusvarmuuden turvaamisen merkitys on ajan kuluessa entisestään lisääntynyt. Asiassa Portelange antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin on itsekin painottanut, että koska komissiolle sopimuksen ilmoittaneilta henkilöiltä puuttuvat

8 — Asia 10/69, Portelange, tuomio 9.7.1969 (Kok. 1969, s. 309, 15 kohta).

9 — Asetuksen N:o 17 7 artiklassa on erityissäännös, joka koskee vanhoja, määräajassa ilmoitettuja yhteisjärjestelyjä, jotka eivät täytä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan kiellosta poikkeamisen edellytyksiä. Jos asian osapuolet esimerkiksi muuttavat sopimusta myöhemmin sillä tavoin, että se täyttää nämä poikkeusedellytykset, 85 artiklan 1 kohdan kielto koskee vain komission vahvistamaa ajanjaksoa.

10 — Asia 99/79, Lancôme, tuomio 10.7.1980 (Kok. 1980, s. 2511, 16 kohta).

11 — Ks. edellä 12 kohdan loppu.

12 — Em. asia (ks. alaviite 10), tuomion 17 kohta.

tehokkaat oikeudelliset keinot komission 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun päätöksen tekemisen nopeuttamiseksi, "päätöksen tekemiseen käytetystä ajasta johtuu sen pituutta vastaavan laajuisia ongelmia — —" [13]. Olisikin kohtuutonta, että määräajassa yhteisjärjestelyn ilmoittaneille osapuolille aiheutuisi vahinkoa siitä, että Euroopan yhteisö viivyttelee vanhan yhteisjärjestelyn tutkinnassa. Se, että ilmoittamisen jälkeen on kulunut aikaa eikä komissio ole tehnyt päätöstä ilmoitetusta vanhasta yhteisjärjestelystä, ei voi johtaa yhteisjärjestelyn väliaikaisen pätevyyden päättymiseen. KVB, Ranskan ja Alankomaiden hallitukset sekä komissio ovat kaikki ilmaisseet olevansa tätä mieltä.

17. Ranskan hallitus on tosin todennut, että voisi olla suotavaa, että vanhan sopimuksen väliaikainen pätevyys rajoitettaisiin tiettyyn "kohtuulliseen" aikamäärään. Se on kuitenkin samaan aikaan painottanut, että tällaisen aikamäärän konkreettinen vahvistaminen saattaisi olla vaikeata. KVB on puolestaan lisäksi todennut, että tällainen aikamäärän vahvistaminen on luonteeltaan poliittinen päätös, jonka voi tehdä vain yhteisöjen lainsäätäjä. Tähän kantaan on yhdyttävä.

18. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin asiassa Delimitis antamassaan tuomiossa vuonna 1991 todennut, ettei ole syytä katsoa väliaikaista pätevyyttä koskevaa oikeuskäytäntöä merkityksettömäksi tietyn pituisen ajanjakson kulumisen vuoksi.

19. Oikeuskäytäntö ei vaikuta kohtuuttomasti ulkopuolisten oikeudellisesti suojattuihin intresseihin. Ranskan ja Alankomaiden hallitukset sekä komissio ovatkin esittäneet, että henkilöt, jotka katsovat kilpailua rajoittavan sopimuksen loukkaavan oikeuksiaan, voivat valittaa tästä komissiolle asetuksen N:o 17 3 artiklan mukaisesti. [14] Tällä tavoin — ja tarvittaessa nostamalla EY:n perustamissopimuksen 175 artiklan mukaisen kanteen toimielimen laiminlyönnin toteamiseksi valituksen tekemisen jälkeen — komissio voidaan pakottaa tekemään päätös siitä, onko vanha yhteisjärjestely EY:n perustamissopimuksen kilpailusäännösten mukainen. Vanhan yhteisjärjestelyn väliaikainen pätevyys päättyy — kuten edellä jo todettiin — tällaisella komission kannanotolla.

20. Näin ollen kahteen ensimmäiseen kysymykseen pitäisi vastata, että komissiolle ennen 1.11.1962 ilmoitetun vanhan yhteisjärjestelyn väliaikainen pätevyys päättyy vasta sitten kun komissio on tehnyt sitä koskevan

13 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu asia, tuomion 15 kohta.

14 — Jos komissio pyynnöstä (tai viran puolesta) toteaa, että EY:n perustamissopimuksen 85 tai 86 artiklaa rikotaan, se voi määrätä asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti, että artiklojen vastainen toiminta lopetetaan. Asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan tällaisen hakemuksen voi tehdä jäsenvaltion lisäksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka katsoo asian koskevan oikeuttaan.

(hyväksyvän tai hylkäävän) päätöksen. Vastaavanlainen kannanotto on kyseessä myös silloin, kun komissio on ilmoittanut hallinnollisella kirjeellä päättäneensä tutkintamenettelyn tekemättä muodollista päätöstä.

Kolmas kysymys

21. Kolmas ennakkoratkaisukysymys koskee sitä, jatkuuko komissiolle määräajassa ilmoitetun vanhan yhteisjärjestelyn väliaikainen pätevyys, jos yhteisjärjestelyn sisältöä on myöhemmin muutettu.

22. Kansallisen tuomioistuimen kysymys vanhaan yhteisjärjestelyyn tehtyjen muutosten vaikutuksista järjestelyn väliaikaiseen pätevyyteen ei ole yleinen, vaan se koskee ainoastaan sellaisia muutoksia, jotka eivät laajenna tai vahvista sopimusten kilpailua rajoittavia vaikutuksia.

23. Free Record Shop väittää, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen väliaikainen pätevyys voi olla voimassa vain rajoitetun ajan. Näin ollen jokainen ilmoitettuun, vanhaan järjestelyyn tehty muutos päättäisi yhteisjärjestelyn väliaikaisen pätevyyden. Ranskan hallitus päätyy lopulta vastaavalle kannalle. Se katsoo, että koska sääntöjä on — kansallisen tuomioistuimen ilmoituksen mukaan — merkittävästi muutettu vuonna 1978 ja 1.1.1993, niitä voidaan pitää "uutena" kilpailua rajoittavana yhteisjärjestelynä.

24. KVB ja Alankomaiden hallitus ovat puolestaan sitä mieltä, että väliaikainen pätevyys jatkuu siinäkin tapauksessa, että vanhaa yhteisjärjestelyä on myöhemmin muutettu, jos muutoksilla ei laajenneta tai vahvisteta sopimusten kilpailua rajoittavia vaikutuksia.

25. Komission mukaan tilannetta on tarkasteltava kolmesta eri näkökulmasta. [15] Ensiksikin, jos muutoksella puututaan sopimuksen olennaiseen sisältöön, kyseessä on tosiasiassa uusi sopimus. Vanha yhteisjärjestely lakkaa olemasta voimassa, eikä näin ollen enää voida puhua myöskään sen väliaikaisesta pätevyydestä. Jos taas muutos ei vaikuta vanhan yhteisjärjestelyn olennaiseen sisältöön, se on edelleen väliaikaisesti pätevä. Itse muutos voi olla väliaikaisesti pätevä vain siinä tapauksessa, ettei sopimuksen kilpailua rajoittava vaikutus vahvistu merkittävästi suhteessa vanhan yhteisjärjestelyn vaikutuksiin silloin, kun se ilmoitettiin. Jos taas sopimus muuttuu

15 — Komissio viittaa tältä osin huomautuksiinsa asiassa 106/79, Eldi Records, tuomio 20.3.1980 (Kok. 1980, s. 1137). Tässä asiassa komission kanta oli täysin sama (ks. erityisesti s. 1143).

vaikutuksiltaan merkittävästi rajoittavammaksi, vanhan yhteisjärjestelyn väliaikainen pätevyys jatkuu, mutta se ei koske muutettuja kohtia.

26. Kahdella yhteisöjen tuomioistuimen aikaisemmalla tuomiolla on erityistä merkitystä kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen annettavan vastauksen kannalta. Asiassa Rochas [16] vuonna 1970 annetussa tuomiossa oli kyse kilpailua rajoittavista vakiosopimuksista. Nämä vakiosopimukset olisi voitu katsoa määräajassa ilmoitetuiksi vanhoiksi yhteisjärjestelyiksi. Ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin halusi selvittää, olivatko tämän väliaikaisesti pätevän vakiosopimuksen perusteella solmitut sopimukset myös väliaikaisesti päteviä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että "asetuksen N:o 17/62 voimaantulon jälkeen tehdyt sopimukset, jotka ovat sisällöltään täsmälleen samat kuin aiemmin tehty ja asianmukaisesti ilmoitettu vakiosopimus, ovat samalla tavoin väliaikaisesti päteviä kuin aikaisempi sopimus". [17]

27. Asiassa Eldi Records [18] vuonna 1980 annettu tuomio on erityisen merkittävä tämän asian kannalta, sillä siinä oli kyse samoista säännöistä kuin nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Kansallisen tuomioistuimen — joka myös tuolloin oli Arrondissementsrechtbank te Amsterdam — toimittamien asiakirjojen mukaan vuonna 1962 ilmoitetut säännöt koskivat myös sarjakuvakirjoja. Esitetyn selvityksen perusteella ilmeni kuitenkin, että kyseiset tuotteet oli väliaikaisesti suljettu sääntöjen soveltamisalan ulkopuolelle. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, ettei tällä ollut vaikutusta sääntöjen väliaikaiseen pätevyyteen:

"Ilmoittamisen vaikutukset koskevat sopimuksen soveltamisalaa sen ilmoittamishetkellä. Näiden vaikutusten rajoittaminen käsiteltävänä olevassa tilanteessa rankaisisi sopimuspuolia sen vuoksi, että ne ovat vapaaehtoisesti rajoittaneet sopimuksensa soveltamisalaa, mikä olisi täysin kilpailuoikeuden tarkoituksen vastaista. Neljänteen kysymykseen on siis vastattava, että alkuperäisen ilmoittamisen vaikutukset koskevat sopimuksen ilmoittamishetkellä sopimuksen piiriin kuuluneen tuotetyypin saattamista uudelleen sen soveltamisalaan kuuluvaksi, vaikka tuotetyyppi on ilmoittamisen jälkeen osapuolten päätöksellä suljettu väliaikaisesti sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle." [19]

28. Tätä kantaa voidaan soveltaa käsiteltävänä olevassa asiassa. Jos ilmoitettuun sopimukseen tehty muutos johtaisi aina sopimuksen väliaikaisen pätevyyden päättymiseen, vaikka tehty muutos olisi rajoittavilta vaikutuksiltaan lievempi kuin alkuperäinen sopimus, sopimuksen osapuolilla ei olisi mitään syytä tehdä kilpailua edistäviä muutoksia sopimuksiinsa. Väliaikaisen pätevyyden systemaattinen päättyminen muutosten vuoksi johtaisi välttämättä siihen epäkohtaan, että osapuolet jättäisivät lieventävätkin muutokset tekemättä, [20] mikä puolestaan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Eldi Records

16 — Asia 1/70, Rochas, tuomio 30.6.1970 (Kok. 1970, s. 515).

17 — Edellä alaviitteessä 16 mainittu asia, tuomion 6 kohta.

18 — Edellä alaviitteessä 15 mainittu asia.

19 — Edellä alaviitteessä 15 mainittu asia, tuomion 16 kohta.

20 — Gleiss ja Hirsch painottavat perustellusti juuri tätä kantaa teoksessa Hirsch, Martin ja Burkert, Thomas O. J., *Kommentar zum EG-Kartellrecht*, I osa, 4. painos, Heidelberg, 1993, 85 artikla, 1741 kohta.

antaman tuomion mukaan "olisi tuskin yhteisön kilpailuoikeuden tarkoituksen mukaista". Tässä puollettu ja Alankomaiden hallituksen omaksuma kanta vastaakin yhteismarkkinoiden tarpeita.

29. Alankomaiden hallitus on lisäksi perustellusti painottanut sitä, että erittely, jolle tässä puollettu kanta perustuu, löytyy myös useista ryhmäpoikkeusasetuksista. Esimerkiksi perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tekniikansiirtosopimusten ryhmiin 31 päivänä tammikuuta 1996 annetun komission asetuksen (EY) N:o 240/96 [21] 1 artiklan 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Edellä 1 kohdassa säädettyä poikkeusta sovelletaan myös, jos osapuolet sitoutuvat sopimuksessa velvoitteisiin, jotka ovat mainitussa kohdassa tarkoitettujen velvoitteiden kaltaisia, mutta soveltamisalaltaan tuossa kohdassa sallittuja velvoitteita rajatumpia."

30. Tätä näkemystä vastaan esitetyt kannanotot eivät ole vakuuttavia. Ranskan hallitus painottaa aivan oikein sitä, että kyseessä on tehokkaan valvonnan varmistaminen ja hallinnollisen valvontamekanismin selkeyden turvaaminen. [22] Kilpailua rajoittavien sopimusten ilmoittamisella on taattava komissiolle ne tiedot, joita se tarvitsee tutkiakseen, ovatko sopimukset 85 artiklan vastaisia. Vaikka sopimuksen kilpailua rajoittavia kohtia lievennetään myöhemmillä muutoksilla, se ei voi millään tavoin vaikuttaa komission valvontatehtävään, koska muutosten johdosta sovellettavat rajoitukset sisältyvät jo alun perin ilmoitettuihin kilpailun rajoituksiin. Julkisasiamies Capotorti omaksui tämän kannan asiassa Eldi Records esittämässään ratkaisuehdotuksessa. [23] Kuten KVB on lisäksi huomauttanut, uuden ilmoituksen edellyttäminen jokaiselta tehtävältä muutokselta ei todellakaan palvelisi hallinnollisen menettelyn selkeyttä.

31. Free Record Shop väittää, että vain komissiolla on toimivalta todeta se, ettei vanhaan yhteisjärjestelyyn tehdyillä muutoksilla ole laajennettu järjestelyn kilpailunrajoituksia. Jos komissiolla kerran on riittävästi aikaa tämän tutkimiseen, voi se yhtä hyvin tutkia, onko ilmoitettu vanha yhteisjärjestely kokonaisuudessaan perustamissopimuksen 85 artiklan mukainen. Väite perustuu kuitenkin virheelliseen olettamaan. Vanhan järjestelyn pätevyyttä koskeva kysymys on saatettu

21 — EYVL L 31, s. 2.

22 — Asetuksen N:o 17 toinen perustelukappale.

23 — Asia 106/79, ratkaisuehdotus 28.2.1980, Kok. 1980, s. 1151, 1156. Ratkaisuehdotuksen saksankielisessä versiossa on kuitenkin virhe kyseisessä kohdassa, sillä sana "nicht" puuttuu.

kansallisen tuomioistuimen eikä komission käsiteltäväksi, ja tämä tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään sen. Kansallinen tuomioistuin voi, jos asian ratkaisu sitä edellyttää, pyytää komissiolta tietoja hallinnollisen menettelyn edistymisestä, elleivät kansalliset lainkäyttösäännökset sitä estä. [24] Kansallinen tuomioistuin voi lisäksi pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisön oikeutta koskevissa kysymyksissä, kuten nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

32. Tältä osin on syytä yhtyä Free Record Shopin kantaan, jonka mukaan pelkkä vakuutus siitä, ettei muutos laajenna vanhan yhteisjärjestelyn rajoittavia ominaisuuksia, ei voi riittää väliaikaisen pätevyyden jatkumiseksi. Kansallisen tuomioistuimen on nimenomaan pystyttävä vakuuttumaan siitä, ettei kyseessä olevalla muutoksella tosiasiallisesti laajenneta rajoittavia vaikutuksia. Tämän vuoksi todistustaakka on sillä osapuolella, joka vetoaa vanhan yhteisjärjestelyn väliaikaiseen pätevyyteen. Muutosten vaikutuksia arvioitaessa olisi pitäydyttävä suppeissa arviointikriteereissä.

Alankomaiden hallituksen mukaan ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että Arrondissementsrechtbank te Amsterdam on tullut siihen tulokseen, että sääntöjen muutoksilla ei laajennettu eikä vahvistettu yhteisjärjestelyn vaikutuksia. Tietyt seikat antavatkin aiheen ajatella tällä tavoin. KVB väittää, että tehdyillä muutoksilla liberalisoitiin sääntöjen sisältöä. Edelleen on kuitenkin painotettava sitä, että ratkaisun tekeminen kuuluu tältä osin kansalliselle tuomioistuimelle. Näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen ei pidä vastata kysymykseen nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

33. Free Record Shopin mukaan tätä kantaa on edelleen vastustettava, sillä sen perusteella luotaisiin kestämätön syrjintätilanne, jossa uuden sopimuksen tehneet yritykset eivät voisi vedota sopimuksensa väliaikaiseen pätevyyteen. Määräajassa ilmoitettujen vanhojen yhteisjärjestelyjen väliaikainen pätevyys on kuitenkin välttämätön oikeusvarmuuden turvaamiseksi, kun otetaan huomioon sopimuksiin sovellettavat erityiset säännökset. [25] Edellä mainittu ei niinkään koske asetuksen N:o 17 voimaantulon jälkeen solmittuja kilpailua rajoittavia sopimuksia. Voidaan siis todeta, että kyseessä ei ole syrjintätilanne, koska erilainen kohtelu voidaan perustella objektiivisilla syillä.

34. Ratkaisuehdotuksessa puollettu kanta ei kuitenkaan tarkoita sitä, että mielivaltaisella tavalla unohdettaisiin vanhojen ja uusien yhteisjärjestelyjen väliset erot, vaikka Ranskan hallitus näin väittääkin. Puollettu kanta vastaa, niin kuin tässä on pyritty osoitta-

24 — Ks. tiedonanto komission ja kansallisten tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä ETY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan soveltamisessa (EYVL 1993, C 39, s. 6).

25 — Ks. edellä 13 kohta.

maan, asiaa koskevien keskeisten säännösten tarkoitusta ja tavoitteita.

35. Vaikka kansallisen tuomioistuimen kysymykseen voitaisiin vastata jo esitettyjen seikkojen perusteella, komission kanta kaipaa tarkempaa tarkastelua. Komission kanssa voidaan olla yhtä mieltä siitä, että vanhan yhteisjärjestelyn väliaikainen pätevyys päättyy silloin, kun järjestelyn olennaista sisältöä muutetaan. Puoltamamme kannan soveltaminen johtaa sitä paitsi samaan tulokseen. Komission kantaan ei kuitenkaan voida yhtyä siltä osin kun komissio väittää, että muut muutokset eivät vaikuta vanhan järjestelyn väliaikaiseen pätevyyteen. Se, että muutokset, joilla ei olennaisesti puututa vanhaan yhteisjärjestelyyn, olisivat myös väliaikaisesti päteviä, vaikuttaa kuitenkin epävarmalta, kun otetaan huomioon komission tulkinta väliaikaisesta pätevyydestä. [26]

36. Näissä tilanteissa tulisikin soveltaa mahdollisimman suppeita arviointikriteereitä. Tämä seuraa asiassa Rochas annetusta tuomiosta, jonka mukaan yksittäiset vakiosopimuksen perusteella tehdyt sopimukset ovat vakiosopimuksen väliaikaisen pätevyyden perusteella väliaikaisesti päteviä vain siinä tapauksessa, että sopimukset ovat sisällöltään täsmälleen samat. [27] Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut tämän suppean lähestymistavan asiassa Delimitis annetussa tuomiossa. [28] Tämä arviointitapa vaikuttaakin oikealta. Jos vanhan järjestelyn osapuolet päättävät myöhemmin muuttaa järjestelynsä kilpailua rajoittavia ehtoja aikaisempaa rajoittavimmiksi, ei ole mitään syytä katsoa tällaisia muutoksia väliaikaisesti päteviksi. Näin voitaisiin jopa katsoa, että tällaisista muutoksista seuraa vanhan järjestelyn väliaikaisen pätevyyden päättyminen *kokonaisuudessaan*. Kenelläkään ei voi olla velvollisuutta muuttaa vanhan järjestelyn kilpailunrajoituksia aikaisempaa rajoittavimmiksi. Ne, jotka tällaisista muutoksista päättävät, tekevät sen omalla vastuullaan. Oikeusvarmuuden turvaaminen ei edellyttäne sitä, että tällaisessakin tapauksessa vanha järjestely olisi edelleen väliaikaisesti pätevä.

37. Nyt käsiteltävänä olevan yksittäistapauksen olosuhteet kuvaavat hyvin näitä lähestymistapaeroja. Komissio vertasi vuonna 1993 voimassa ollutta versiota säännöistä vuonna 1962 ilmoitettuun versioon. Sen käsityksen mukaan voitiin havaita vain yksi "merkittävästi" aikaisempaa rajoittavampi muutos. Aikaisempaan tilanteeseen verrat-

26 — Komissio yrittää perustella kantaansa asetuksen N:o 17 15 artiklan 5 kohdan a alakohdalla. Tämän säännöksen mukaan komissio ei voi määrätä sakkoa toimista, jotka suoritetaan komissiolle tehdyn ilmoituksen jälkeen ja ennen perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tehtyä päätöstä, "jos toimet kuuluvat ilmoituksessa kuvatun toiminnan piiriin". On vaikea ymmärtää, millä tavoin säännös olisi ratkaisuehdotuksessa puolletun kannan vastainen, koska säännös koskee muunlaista tilannetta.

27 — Ks. edellä 26 kohta.

28 — Edellä alaviitteessä 7 mainittu asia, tuomion 49 kohta.

tuna ulkomaisille kirjoille asetettu hintajärjestelmä ei koskenut enää vain niitä kirjoja, joille ulkomainen kustantaja oli *vahvistanut* myyntihinnan, vaan myös niitä kirjoja, joille oli annettu myyntihinta*suositus*. Tässä ei kuitenkaan ole syytä pohtia sitä, onko tällainen tulkinta oikea. Komissio tulee tämän arvion perusteella siihen johtopäätökseen, että säännöt ovat edelleen väliaikaisesti pätevät, mutta pätevyys ei koske niitä ulkomaisia kirjoja, joiden myyntihinnasta on annettu pelkkä suositus. Tässä tapauksessa on nähdäkseni kysymys vanhan järjestelyn muuttamisesta, jolla järjestelyn soveltamisalaa laajennetaan muihin tuotteisiin, mistä johtuu kilpailua rajoittavien vaikutusten laajentuminen. Puoltamani kannan mukaan tästä seuraa, että vanhan järjestelyn väliaikainen pätevyys päättyy *koko järjestelyn osalta*. Mikäli olen oikein ymmärtänyt, tämä kanta vastaa myös julkisasiamies Capotortin asiassa Eldi Records puoltamaa näkemystä. [29]

C Ratkaisuehdotus

38. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Arrondissementsrechtbank te Amsterdamin esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

1) Komissiolle ennen 1.11.1962 ilmoitetun vanhan yhteisjärjestelyn väliaikainen pätevyys päättyy vasta sitten kun komissio on tehnyt yhteisjärjestelystä (hyväksyvän tai hylkäävän) päätöksen. Päätöstä vastaavaksi kannanotoksi voidaan katsoa myös komission hallinnollinen kirje, jolla se päättää asian käsittelyn tekemättä siitä muodollista päätöstä.

2) Väliaikainen pätevyys koskee myös alun perin ilmoitettuun vanhaan järjestelyyn tehtyjä muutoksia, jos muutoksilla ei laajenneta tai vahvisteta kilpailua rajoittavien sopimusten vaikutuksia.

29 — Edellä alaviitteessä 23 mainittu asia, tuomion s. 1156.